

Кириченко В.В. Критичність мислення в умовах глобалізації інформаційного середовища //Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наук. праць / редкол. М. А. Козловець, Н. М. Ковтун, О. В. Чаплінська [та ін.]. – Київ: КВІЦ, 2020. – С.36-39

Кириченко В.В.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

КРИТИЧНІСТЬ МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

За законами екології, будь-які зміни зовнішнього середовища призводять до невідворотних змін у морфо-функціональній конституції не тільки окремого індивіда, але й популяції загалом. Стрімкий науково-технічний прогрес призвів до, насамперед, інтелектуального удосконалення людини. За результатами досліджень Д.І. Фельдштейна, пересічні люди у ХХІ ст., які мають посередній рівень IQ, не включені у високоінтелектуальні види діяльності – виглядають геніями на фоні інтелектуальної еліти попередніх поколінь. «Порівняльні дослідження переконують в тому, що кожні п'ять років IQ дитини збільшується приблизно на один бал, що свідчить про надзвичайно швидкий темп психічної еволюції. За наявними даними, від п'ятдесяти до п'ятдесяти п'яти відсотків дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку у великих містах Росії мають сьогодні IQ 115 балів і вище. Збільшується категорія обдарованих дітей, причому мова йде не про незвичайну когорту дітей-месій чи, так званих, дітей-індіго, а про всю популяцію сучасних дітей та глибинні зміни їх сприйняття, уваги, пам'яті, свідомості, мислення, характеру, орієнтацій та інших характеристик» [1, с.5]. Це результати постійної та стрімкої інформатизації суспільства й надміру швидкої адаптації до його благ молодого покоління, яке першим включилося у процес глобальної інтеграції знань та нового досвіду. У сучасних дітей зник страх нового та прогресує потяг до пошуку, знання накопичуються у довільному порядку, для цього уже не потрібні класичні інститути освітньої соціалізації. **Internet-середовище стає новим храмом**

істини та правди, воно пропонує альтернативну, неформальну форму передачі суспільного досвіду.

Поява перших засобів масової інформації була ініційована суспільною необхідністю до однорідного (подібного за змістом) поширення інформаційного контенту. З метою формування однакового ставлення до світу та уявлення про його властивості, держава як колективний суб'єкт суспільних відносин, мала створити певну систему поширення інформації. Поява «всесвітньої павутини» у ХХ ст. започаткувала цифрову інформаційну епоху, яка ввела на ринок інформаційних послуг нового сильного гравця, лєвова частка якого, у процесі інформаційної діяльності суспільства, постійно збільшується. Цифрова інформаційна мережа дає можливість людині самостійно шукати та аналізувати інформацію, причому уявлення про світ та останні події у ньому вона отримує не через декілька телеканалів чи періодичних видань, обмежених редакційною політикою групи осіб, а з різних джерел, які функціонують незалежно одне від одного. З одного боку, це має налаштовувати пересічних громадян до аналітичної діяльності та критичного споживання інформації, проте більшість результатів досліджень свідчать про масовий регрес цієї форми розумової активності. У роботі Е. де Боно «Я правий – ви помиляєтеся» (вид. 2006), «критичне мислення» у сучасній його інтерпретації вважається малопродуктивною формою інтелектуальної діяльності, а «тенденція навчати дітей лише критичного мислення гідна подиву в плані своєї середньовічної відсталості» [1, с.25]. Традиція, яка бере свої витoki з древньогрецької культури, у всьому сумніватися та шукати «прогалини» була елементом наукової культури до інформаційного суспільства. Навчання критичному мисленню відбувалося поряд з навчанням творчості, лише у такому поєднанні воно має сенс, в іншому випадку воно є безглуздом, адже правильно відсіювати зайве може лише людина, яка розуміє внутрішню логіку процесу створення нового (Г. Ліндсей) [3]. У процесі споживання інформації постає питання: наскільки важливим є критичне переосмислення, наприклад, поточних новин, які зазвичай переглядають зранку: прогноз погоди, курс національної валюти, регіональні новини чи новини

культури. Чи має пересічна людина витратити інтелектуальний та часовий потенціал для критичного аналізу тієї кількості інформації, яку вона споживає, якщо вона не є її суб'єктом (автором)? М. Ліпман вважає, що критичне мислення, у сучасному сенсі – це спосіб встановлення зв'язків між окремими блоками інформації [4]. Накопичення інформації, особливо її засвоєння у первозданному вигляді, стає непродуктивним. Релятивність стає нормою життя, що знецінює знання як такі і виводить на перший план «знання які приносять знання». У педагогічній практиці, «критичне мислення» може зустрічати таку інтерпретацію: спосіб отримання нових знань на основі переосмислення та аналізу вже існуючого досвіду [5]. М. Ліпман, як і Е. де Боно, наголошує на необхідності творчості у процесі критичної обробки інформації. Критичне мислення вищого рівня полягає у здатності бути «автором» (у ролі автора) певних знань, розуміти їх природу, логіку та структурну організацію.

Сучасне українське суспільство має складну та розгалужену систему інформаційних зв'язків, які прискорюють процеси соціальної взаємодії та формують певну систему уявлень у пересічних громадян про оточуючу дійсність. Характерним є те, що не всі елементи зовнішнього середовища, у тому числі соціальні групи, знаходяться у межах нашого особистісного світосприйняття, більшість уявлень про світ формуються на основі суспільного досвіду, який є узагальненим ставленням більшості до певних явищ об'єктивної дійсності. Соціально-прийнятні моделі сприймання поширюються за допомогою засобів масової інформації, які виконують у суспільстві функцію уніфікації уявлень більшості про щось, та транслюють їх у вигляді окремих образів, які інтегруються в індивідуальну свідомість пересічних громадян (В.В. Кириченко) [6].

В силу критичної кількості інформації, яка заповнила інформаційний простір України, пересічних членів суспільства переслідує «привид компетентності» у більшості питань, які виносяться на громадське обговорення. Виражаючи певне ставлення, особистість інтегрує знання, які вона оцінює (схвалює, підтримує, засуджує, критикує), у власну картину світу. Громадська

думка – це не продукт інтелектуальної діяльності колективного суб'єкта соціальних відносин, а ставлення до певної інформації, яке відображається у специфічному ставленні до нього з боку референтів думки та популяризації його для більшості. Виражаючи своє ставлення до знань – ми у першу чергу визнаємо сам факт існування цих знань, що може не відображати об'єктивної дійсності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Фельдштейн Д.И. Глубинные изменения современного детства и обусловленная ими актуализация психолого-педагогических проблем развития образования / Д.И. Фельдштейн // Вестник практической психологии образования. 2011. № 4. С. 3-12.
2. Боно Э. Я прав – вы заблуждаетесь / Э. Боно. – [пер. с англ. Е.А. Самсонов]. – Минск : «Попурри», 2006. – 368 с.
3. Линдсей Г. Творческое и критическое мышление / Г. Линдсей, К. С. Халл, Р.Ф. Томсон // Познавательные психические процессы / [сост. и общ. ред. А.Г. Маклакова]. – СПб. : Питер, 2001. – С. 445-449.
4. Lipman M. Critical thinking: What can it be? / Matthew Lipman. – Institute of Critical Thinking. Resource Publication, 1988. – Series 1. – № 1. – 12 p.
5. Халперн Д. Психология критического мышления / Халперн Д. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
6. Кириченко В.В. Психологічна природа міжгрупового протистояння та еволюція суспільних відносин / Віктор Кириченко // Studia Politologica Ucraino-Polona. Випуск 6. – Житомир-Київ-Краків: Вид. О.О. Євинок, 2016. – С.312-323